

державної інформаційної політики може створити ефективну систему протидії правопорушенням у цій сфері.

Постала нагальна потреба в розробленні єдиного комплексного системоутворюючого законодавчого акта, який би забезпечив:

- створення єдиної стратегії реалізації державної політики у сфері інформаційної безпеки;
- розроблення організаційно-правових механізмів забезпечення інформаційної безпеки;
- визначення правового статусу суб'єктів інформаційних відносин, встановлення їх відповідальності за дотримання національного законодавства у цій сфері;
- створення системи підготовки кадрів, які використовуються в галузі забезпечення інформаційної безпеки [8, с. 46].

Список використаної літератури:

1. Стрельцов А.А. Обеспечение информационной безопасности России. Теоретические и методологические основы / Под ред. В.А. Садовниченко и В.П. Шерстюка. – М., 2002.
2. Максименко Ю.Є. Теоретико-правові засади забезпечення інформаційної безпеки України: Дис. ... канд. юрид. наук. – К., 2007.
3. Ліпкан В.А. Національна безпека України: Навч. посіб. – 2-ге вид. – К., 2009.
4. Про прийняття за основу проекту Закону України «Про Концепцію державної інформаційної політики»: Постанова Верховної Ради України від 11.01.2011 № 2897-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>.
5. Концепція (основи державної політики) національної безпеки України: Схвалено постановою Верховної Ради України від 16.01.1997 // Урядовий кур'єр. – 1997. – 06 лют.
6. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uadocs.exdat.com/docs/index-208817.html>.
7. Ярочкин В.И. Информационная безопасность: Учеб. пособие для студ. непрофильных вузов. – М., 2000.
8. Новицька Н.Б. Правове забезпечення інформаційної безпеки // Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. – 2009. – № 1. – С. 44-47.

Надійшла до редакції 07.05.2012

СТРЕЛЬЧЕНКО О.Г.,

кандидат юридичних наук

(Національна академія внутрішніх справ)

УДК 342.95

СПЕЦИФІКА ПРОСТУПКУ ЯК СКЛАДОВОЇ ЧАСТИНИ АДМІНІСТРАТИВНОГО ДЕЛІКТУ

Визначено, що будь-який адміністративний делікт має велику кількість фактичних ознак. У своїй сукупності весь перелік фактичних ознак становить собою юридичний склад.

Ключові слова: адміністративний делікт, адміністративний проступок, загально-правові ознаки, дія чи бездіяльність, суспільна шкідливість, протиправність, винуватість, адміністративна караність, суб'єкт, об'єкт, суб'єктивна сторона, об'єктивна сторона.

Определяется, что любой административный деликт имеет большое количество фактических признаков. В своей совокупности весь перечень фактических признаков представляет собой юридический состав.

Ключевые слова: административный деликт, административный проступок, обще-правовые признаки, действие или бездействие, общественная вредность, противоправность, виновность, административная наказуемость, субъект, объект, субъективная сторона, объективная сторона.

This article provides that any administrative offense has plenty of factual evidence. Taken together, the whole list of actual attributes of a legal structure.

Keywords: administrative tort, administrative misconduct, general legal features, action or inaction, social harmfulness, wrongfulness, guilt, administrative instruction, subject, object, subjective side, the objective side.

Метою статті є характеристика проступку як частини адміністративного delікту через класифікацію складу адміністративного проступку як логічної конструкції. Як і будь-яке поняття, воно відображає лише істотні ознаки реальних явищ, тобто конкретних протиправних діянь.

Проблеми адміністративної відповідальності розглядали такі провідні фахівці, як В.Б. Авер'янов, Т.О. Коломоєць, А.Т. Комзюк, Л.В. Коваль, Ю.П. Битяк, В.В. Зуй, Є.В. Додін, І.П. Голосніченко, С.Т. Гончарук, В.К. Колпаков, О.В. Кузьменко.

Нормативне розуміння адміністративного проступку дає Кодекс України про адміністративні правопорушення, який був прийнятий у 1984 році. Саме він закріплює у своїх статтях зазначене поняття (ст. 9), визначає критерії, за якими розмежовується вчинення адміністративного правопорушення умисно (ст. 10) і вчинення адміністративного правопорушення з необережності (ст. 11), описує діяння, які визнаються адміністративними проступками (ст. 41-212). Так, *адміністративним правопорушенням (проступком)* визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність (ст. 9 КУпАП) [1].

Адміністративним правопорушенням властивий ще цілий ряд характерних ознак, які утворюють їх юридичні склади. Слід зауважити, що залежно від юридичних властивостей розрізняють ознаки такі, що мають юридичне значення, і які такого значення не мають. У свою чергу, юридично значущі ознаки можуть входити до юридичного складу правопорушення (так звані конструктивні ознаки), інші ж з них до такого складу не входять (наприклад, обставини, що пом'якшують чи обтяжують відповідальність тощо).

Вчення про склад правопорушення посідає одне з центральних місць в адміністративно-правовій науці та має велике практичне значення.

По-перше, воно сприяє виявленню найістотніших ознак антигромадських діянь, їх розмежуванню і встановленню справедливих санкцій; по-друге, допомагає правозастосовним органам правильно кваліфікувати правопорушення та вживати адекватних їм заходів впливу; по-третє, дає можливість зрозуміти закон, допомагає навчанню юристів і правовому вихованню громадян.

Склад – це опис діяння у законі. Опис ще не вчиненого, а тільки передбачуваного чи можливого діяння. Для такого опису використовуються лише юридично значущі ознаки, які характеризують діяння як правопорушення. Вони отримали назву конструктивних ознак. Так, *склад адміністративного правопорушення* становить собою сукупність головних, визначальних ознак, які виділені законодавцем як типові, необхідні і водночас достатні для притягнення особи до юридичної відповідальності [2, с. 25].

При описі складів досить широко використовуються оцінні ознаки. Зміст таких ознак у нормативному порядку чітко не визначається, і питання про їх наявність або відсутність вирішується правозастосувачем з урахуванням конкретних обставин. Тому значну роль у розкритті їхнього змісту відіграють теоретичні дослідження. Це такі ознаки, як «грубе порушення» (ст. 85, 86, 108 КУпАП), «істотна шкода» (ст. 186 КУпАП), «аварійна обстановка» (ст. 128-1 КУпАП), «забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання» (ст. 184 КУпАП), «безгосподарне утримання» (ст. 150 КУпАП), «об'єкти, що сприяють масовому скупченню птахів, небезпечних для польотів повітряних суден» (ст. 111 КУпАП), «образливе чіпляння до громадян» (ст. 173 КУпАП), стан, «що ображає людську гідність і громадську мораль» (ст. 178 КУпАП), «злісна непокора» (ст. 185 КУпАП), «злісне ухилення» (ст. 185-3, 185-4 КУпАП), «поважні причини» (ст. 210 КУпАП) тощо [1].

Ознаки можна *розрізнити за ступенем узагальнення*. У такому разі йдеться про ознаки: а) загальні; б) родові або видові; в) конкретні або одиничні.

Загальні властиві всім складам (вина, діяння тощо.).

Родові (видові) характерні для групи складів. Наприклад, для складів, що описують правопорушення у галузі стандартизації, якості продукції, метрології і сертифікації, специфічним буде об'єкт зазіхань — суспільні відносини, що складаються в цій сфері.

Конкретні (одиничні) характеризують окремі конкретні склади. Наприклад, «безпека польотів» (ст. 111 КУпАП), «безквитковий проїзд пасажирів» (ст. 135 КУпАП), «ворожіння» (ст. 181 КУпАП), «виклик спеціальних служб» (ст. 183 КУпАП), «неповага до суду» (ст. 185-3

КУпАП).

Для того щоб виникли правовідносини відповідальності, одних фактичних підстав недостатньо, тому що необхідні ще й правові підстави, якими є конкретні юридичні факти (юридичні підстави), тобто наявність у діях особи складу адміністративного проступку.

Термін «правопорушення» містить у собі як елементи складу, так і ознаки, які не мають значення для вирішення питання про можливість притягнення до юридичної відповідальності. Склад правопорушення завжди конкретний і становить сукупність головних, визначальних ознак, які виділені законодавцем як типові, необхідні і водночас достатні для притягнення особи до юридичної відповідальності. Відсутність хоча б одного з елементів складу виключає правову відповідальність.

Під юридичним складом розуміють передбачену нормами адміністративного права сукупність ознак, при наявності яких те чи інше протиправне діяння можна кваліфікувати як правопорушення.

До цих ознак належать: а) об'єкт; б) об'єктивна сторона; в) суб'єкт; г) суб'єктивна сторона проступку.

Розглянемо більш детально ознаки цих елементів.

Залежно від рівня узагальнення виділяють: загальний об'єкт, яким є суспільні відносини, що: 1) регулюються різними галузями права; 2) охороняються адміністративними санкціями. Такий об'єкт є спільним для усіх видів адміністративних правопорушень.

Так, ст. 14 КЗпП щодо укладення колективного договору передбачає попереднє обговорення умов договору [3]. Порушення цієї норми тягне за собою відповідальність за ст. 41-1 «Ухилення від участі в переговорах щодо укладення, зміни або доповнення колективного договору, угоди» КУпАП;

- *родовий об'єкт* – однорідні групи суспільних відносин, які в сукупності складають загальний об'єкт. Розподіл цього цілого (загального об'єкта) на частини (родові об'єкти) може проводитися за різними критеріями.

По-перше, усю сукупність суспільних відносин, що охороняються адміністративними санкціями, можна поділити на частини залежно від того, якою галуззю права вони регулюються. Отже, можна говорити про адміністративні, земельні, трудові, цивільні та інші правовідносини як родові об'єкти проступків.

По-друге, як критерій класифікації можна використовувати структуру соціально-господарського комплексу. За цією ознакою можна виділити такі родові об'єкти, як відносини в сільському господарстві, промисловості, на транспорті тощо.

По-третє, як критерій класифікації можна використовувати зміст суспільних відносин, що охороняються. З урахуванням цього критерію розрізняють такі родові об'єкти, як власність, громадський порядок, громадська безпека, здоров'я населення, порядок управління;

- *видовий об'єкт* – самостійний складовий різновид родового об'єкта, відокремлена група суспільних відносин, загальних для ряду проступків. Вони виступають відокремленою і досить самостійною частиною родового об'єкта.

Наприклад, якщо взяти такий родовий об'єкт, як власність, то її види – це власність приватна, комунальна та державна.

Видовий об'єкт широко використовується законодавцем, який спеціальними актами встановив адміністративну відповідальність за порушення правил дорожнього руху, військового обліку, прав споживачів тощо;

- *безпосередній об'єкт* – одне або декілька суспільних відносин, яким спричиняється шкода певним правопорушенням. *Наприклад*, при перевищенні швидкості – громадська безпека на дорозі тощо [4].

Для складів деяких адміністративних проступків обов'язковим є *предмет посягання*. Так, законодавець виділяє *предмет посягання* у вигляді майна у ст. 51 КУпАП, заборонених предметів у ст. 188 КУпАП, товарів, транспортних засобів, на що прямо вказується у п. 3 ст. 322 МК.

Об'єктивна сторона складу порушення – це система передбачених адміністративно-правовою нормою ознак, що характеризують зовнішню сторону проступку. Вона включає в себе передусім такі ознаки, як:

- саме протиправне діяння – дія чи бездіяльність (значна більшість порушення чинного

законодавства вчиняється шляхом протиправних дій, наприклад, дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП), виробництво, зберігання, транспортування або реалізація продуктів харчування чи продовольчої сировини, забруднених мікроорганізмами та іншими біологічними агентами понад гранично допустимі рівні (ст. 42-3 КУпАП), псування і забруднення сільськогосподарських та інших земель (ст. 52 КУпАП), решта – у формі бездіяльності, коли особа для того, щоб не допустити протиправної поведінки, повинна вчинити позитивні дії, але вона з якихось причин їх не вчиняє: наприклад, неявка громадянина на виклик до військового комісаріату без поважних причин (ст. 211-1 КУпАП). Необхідними умовами бездіяльності є обов'язковість і можливість особи діяти в конкретній обстановці);

- *шкідливі наслідки діяння; причинний зв'язок між протиправним діянням та шкідливими наслідками, що наступили; час, місце, умови, способи та засоби вчинення правопорушення.*

Протиправне діяння є *обов'язковою ознакою* об'єктивної сторони, всі ж інші ознаки є *факультативними*.

Протиправне діяння може характеризуватись як *просте* та *складне*.

Просте діяння являє собою єдину однократну (одноактну) дію чи бездіяльність – наприклад, відправлення без дозволу митного органу транспортного засобу, що перебуває під митним контролем, тощо.

Складне протиправне діяння утворює різні склади адміністративних правопорушень, у тому числі:

- тих, що складаються з *альтернативних дій* – наприклад, ст. 189-1 КУпАП встановлює відповідальність за порушення порядку видобутку, виробництва, використання та реалізації дорогоцінних металів і дорогоцінного каміння, дорогоцінного каміння органогенного утворення та напівдорогоцінного каміння. Кожна з альтернативних дій у таких випадках вже сама по собі є достатньою підставою для притягнення до адміністративної відповідальності. Однак особа не скоює нового складу правопорушення, якщо вона послідовно здійснює всі зазначені в диспозиції норми права заборонені дії;

- *тривалих* правопорушень, тобто таких, які почавшись з якої-небудь протиправної дії чи бездіяльності, продовжуються потім безперервно шляхом невиконання (порушення) обов'язків (це, наприклад, порушення порядку виробництва, зберігання, перевезення, торгівлі та використання піротехнічних засобів (ст. 195-6 КУпАП);

- *продовжуваних правопорушень*, тобто таких, які складаються з декількох тотожних протиправних дій, пов'язаних між собою і спрямованих для досягнення загальної мети, що в сукупності своїй утворюють єдине правопорушення. Таке правопорушення скоюється не безперервно, а окремими епізодами, внутрішньо тісно пов'язаними, але відокремленими в часі, які виступають ніби ланками одного ланцюга. Прикладами подібних правопорушень може виступати багаторазовий випуск (направлення) річкового судна в плавання без документів, що посвідчують належність судна, придатність його до плавання, з неуккомплектованим екіпажем, при невідповідності технічного стану судна наявним документам, з порушенням установлених правил завантаження, норм пасажиромісткості, обмежень по району та умовах плавання, а також допуск до керування судном або його механізмами і обладнанням осіб, які не мають відповідного диплома (посвідчення, свідоцтва) (ст. 116-1 КУпАП).

Залежно від наявності шкідливих наслідків виділяють:

- *матеріальні* склади адміністративних правопорушень (коли такі наслідки у нормі права передбачаються – наприклад, пошкодження лісу стічними водами, хімічними речовинами, нафтою і нафтопродуктами, промисловими і комунально-побутовими викидами, відходами, що спричиняє його усихання чи захворювання (ст. 72 КУпАП), знищення лісу в результаті підпалу (ст. 77 КУпАП); а також, коли описується дія, що обов'язково спричиняє шкідливі наслідки, хоч останні законом і не названі: самовільне користування надрами (ст. 47 КУпАП); перевищення лімітів та нормативів використання природних ресурсів (ст. 91-2 КУпАП); марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів (ст. 98 КУпАП) тощо);

- *формальні* склади правопорушень (коли такі наслідки у нормі права не передбачаються – наприклад, проживання за недійсним паспортом (ст. 197 КУпАП), неявка за викликом у військовий комісаріат (ст. 210 КУпАП, ст. 211-1 КУпАП), порушення прикордонного режиму або режиму у пунктах пропуску через державний кордон України (ст. 202 КУпАП), прийняття

паспорта в заставу (ст. 201 КУпАП) тощо).

Більшості правопорушень властиві формальні склади.

При кваліфікації матеріальних складів повинен чітко простежуватись *причинний зв'язок* між протиправним діянням та наявними шкідливими наслідками. В окремих випадках їх розмір служить критерієм для кваліфікації того чи іншого протиправного діяння як злочину.

Інколи окремі правові ознаки об'єктивної сторони включаються законодавцем *безпосередньо в конструкцію* тієї чи іншої правової норми і набувають *кваліфікуючого* значення. Це ознаки, які стосуються: *часу* вчинення правопорушення (наприклад, заборонений час (ст. 85 КУпАП, ст. 187 КУпАП), час судового засідання (ст. 185-3 КУпАП) тощо); *місця* його вчинення, а саме: а) територій, де діють особливі правила поведіння: громадське місце (ст. 173 КУпАП), заборонене місце (ст. 85), невідведене місце (ст. 174 КУпАП), б) споруд: автомобільний шлях (ст. 141 КУпАП), автомобільна дорога (ст. 132-1 КУпАП), проїзна частина шляху, автомагістраль (ст. 122 КУпАП), залізничні колії (ст. 109 КУпАП), залізничний переїзд (ст. 128-1 КУпАП), порт, пристань, вантажний двір, контейнерний пункт (майданчик) (ст. 136 КУпАП), аеродром (ст. 111 КУпАП) тощо; в) установ: військовий комісаріат (ст. 211-6 КУпАП), суд (ст. 185-5); г) транспортних засобів: річкові і маломірні судна (ст. 117 КУпАП), трамвай, тролейбус, автобус, маршрутне таксі (ст. 119 КУпАП), повітряне судно (ст. 112 КУпАП), вантажний поїзд, гужовий транспорт, підніжки і дах вагонів (ст. 109 КУпАП), приміський поїзд, поїзди дальнього та місцевого сполучення, метрополітен (ст. 110 КУпАП) тощо); *способів* (наприклад, господарська діяльність без державної реєстрації або без одержання ліцензії на провадження певного виду господарської діяльності тягне за собою адміністративну відповідальність за ст. 164 КУпАП; для демонстрування фільмів або розповсюдження фільмів шляхом продажу чи передачі в прокат фільмокопій необхідно отримати державне посвідчення на право розповсюдження і демонстрування фільмів (ст. 164-6 КУпАП); керівництво об'єднанням громадян, яке не легалізувалося (одержало офіційне визнання), у встановленому порядку тягне за собою відповідальність за ст. 186-5 КУпАП; для пуску газу на установки, що використовують газ, необхідно одержати дозвіл органів державного газового нагляду (ст. 101 КУпАП); самовільне проведення гідротехнічних робіт тягне за собою адміністративну відповідальність (ст. 61 КУпАП) тощо). Для характеристики способу вчинення окремих правопорушень законодавець може використовувати такі оцінні поняття, як «злісне» (статті 185, 185-3, 185-4 КУпАП), «грубе» (ст. 85, 86, 108 КУпАП), «безгосподарне» (ст. 150 КУпАП) тощо; *засобів* вчинення правопорушення (наприклад, порушення правил користування засобами автомобільного транспорту та електротранспорту (ст. 119 КУпАП); експлуатація водіями транспортних засобів, ідентифікаційні номери складових частин яких не відповідають записам у реєстраційних документах (ст. 211-1 КУпАП), використання засобів зв'язку з метою порушення громадського порядку (ст. 148-3 КУпАП); застосування засобів вимірювання, що мають відхилення від гранично припустимих значень, для використання результатів вимірювань у сферах, що підлягають державному метрологічному наглядові (ст. 171 КУпАП); самовільне використання з корисливою метою електричної, теплової енергії або газу без приладів обліку (ст. 103-1 КУпАП) тощо).

У чинному законодавстві України про адміністративну відповідальність нічого спеціально не вказується щодо замаху на адміністративне правопорушення. На практиці ж до відповідальності за окремі правопорушення винні особи нерідко притягуються уже на стадії замаху (наприклад, при вчиненні дій, спрямованих на незаконну реєстрацію іноземців та осіб без громадянства, оформлення документів на проживання (ст. 204. КУпАП) тощо).

Суб'єктами адміністративної відповідальності можуть бути фізичні (осудні особи, які на момент вчинення адміністративного проступку досягли шістнадцятирічного віку (ст. 12 КУпАП)) та юридичні особи.

Серед загальних суб'єктів виділяють і так звані *спеціальні суб'єкти* (ті, яким властиві певні особливості щодо вчинення тих чи інших правопорушень або, які не несуть адміністративної відповідальності на загальних підставах). До них належать, наприклад: *за ознаками трудової та службової діяльності*: посадові (службові) особи; капітани кораблів; працівники підприємств торгівлі та громадського харчування; водії; підприємці; військовослужбовці та працівники ОВС; *за ознаками протиправної поведінки в минулому*: особи, які раніше притягалися до адміністративної відповідальності; перебували під адміністративним наглядом органів внутрішніх справ; хво-

рі на наркоманію; за ознакою знаходження на спеціальному обліку у військоматі: призовник; військовозобов'язаний; резервіст; особа, яка знаходиться на військових зборах.

У названих випадках йдеться про специфічний правовий статус тих чи інших осіб, що обумовлює закріплення за суб'єктом проступку таких спеціальних ознак: притаманні лише окремим групам громадян; виникають на підставі індивідуально-правових актів або інших нормативних актів; відображають специфіку правового статусу цих суб'єктів; закріплені у КУпАП; закріплюються з метою диференціювати відповідальність різних категорій громадян.

У законодавстві про адміністративні правопорушення не розкривається поняття осудності, воно впливає з визначення неосудності, Як зазначено у ст. 20 КУпАП, під неосудністю розуміється стан, в якому особа не могла усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабумства чи іншого хворобливого стану. Виходячи із цього, можна зробити висновок, що осудність – це здатність особи усвідомлювати свої дії або керувати ними, а отже і нести за них відповідальність.

Для неповнолітніх вік, з якого може настати адміністративна відповідальність, визначається не в день народження особи, а з нуля годин наступної за днем народження доби. Якщо точну дату дня народження встановити неможливо, то проводиться судово-медична експертиза, яка і визначає рік народження. У цьому випадку днем народження винного вважається останній день року. Якщо вік визначений мінімальною та максимальною кількістю років, слід виходити з мінімального віку, який визначається експертизою.

Суб'єктом адміністративного проступку є і *юридична особа*. Слід зазначити, що згідно із положеннями КУпАП суб'єктом визнається лише фізична особа, однак з урахуванням реалій часу в окремих нормативно-правових актах визначаються засади адміністративної відповідальності юридичних осіб. У перспективному законодавстві юридична особа визнається самостійним суб'єктом адміністративної відповідальності, її засади визначаються в окремому структурному підрозділі проекту Кодексу України про адміністративні проступки.

Притягнення до адміністративної відповідальності іноземних громадян, які користуються імунітетом від адміністративної юрисдикції України вирішуються дипломатичним шляхом.

Суб'єктивна сторона характеризується виною у формі умислу або необережності.

Згідно зі ст. 10 КУпАП проступок визнається *умисним*, якщо особа, яка його вчинила: а) усвідомлювала протиправний характер свого діяння; передбачала його шкідливі наслідки; бажала настання цих наслідків; б) усвідомлювала протиправний характер свого діяння; передбачала його шкідливі наслідки; свідомо допускала настання цих наслідків.

Таким чином, закон називає два види умислу: *по-перше, прямий умисел (dolus directus)*, коли особа усвідомлює протиправність свого діяння, передбачає і бажає настання шкідливих наслідків; *по-друге, непрямий умисел (dolus indirectus)*, коли особа усвідомлює протиправність свого діяння, передбачає шкідливі наслідки і при цьому прямо не бажає, але свідомо допускає їх настання.

У цьому зв'язку необхідно підкреслити, що багато складів адміністративних правопорушень є формальними і в них не описується така ознака адміністративних проступків, як настання шкідливих наслідків чи заподіяння правопорушником збитку.

Зазначений підхід законодавця у кожному випадку вмотивований однією з трьох обставин: а) шкідливі наслідки очевидні (незаконна порубка, пошкодження та знищення лісових культур та молодняка – ст. 65 КУпАП; знищення зелених насаджень або інших об'єктів озеленення населених пунктів – ст. 153 КУпАП); б) шкідливі наслідки складно визначити (обчислити) і законодавець не вважає за потрібне обтяжувати правозастосувачів установленням ще однієї ознаки складу (марнотратне витрачання паливно-енергетичних ресурсів – ст. 98 КУпАП); в) існування шкідливих наслідків конкретного діяння взагалі проблематичне, хоч шкода від маси аналогічних правопорушень очевидна (проживання без паспорта або за недійсним паспортом – ст. 197 КУпАП).

Вищенаведене вимагає мати на увазі, що у формальних складах обсяг об'єктивної сторони вичерпується переліком ознак діяння й обставин його здійснення. З цього випливає, що і від винного можна вимагати усвідомлення, розуміння лише тих обставин, які названі у складі, але не передбачення шкідливих наслідків і, тим більше, бажання їх настання.

При виконанні формальних складів умисел полягає в усвідомленні протиправності дій і

бажанні їх вчинити (у навмисності протиправного поведіння).

Лише у деяких статтях КУпАП (41-1, 46-1, 116, 121, 164-3, 198, 211) умисел прямо зазначається як ознака складу проступку. У багатьох же інших статтях умисел як необхідна ознака складу мається на увазі, хоч у тексті цього слова немає.

При вчиненні такого правопорушення, як дрібне викрадення чужого майна (ст. 51 КУпАП), питання про форму вини вирішується шляхом тлумачення цих статей (теорія і практика тлумачить їх однозначно: у названих випадках вина може бути тільки умисною).

З урахуванням зазначеного, можна стверджувати, що кількість адміністративних проступків, що вчиняються тільки навмисно, досить велика. Крім того, значна кількість проступків може вчинятися навмисно або необережно (порушення санітарно-гігієнічних правил), а деякі — найчастіше навмисно (безквитковий проїзд).

Правопорушення визнається вчиненим з необережності (ст. 11 КУпАП), коли особа, яка його вчинила, передбачала можливість настання шкідливих наслідків своєї дії чи бездіяльності, але легковажно розраховувала на їх відвернення (самовпевненість) або не передбачала можливості настання таких наслідків, хоч повинна була і могла їх передбачити (недбалість).

Мотив як кваліфікуюча ознака проступку в чинному адміністративно-деліктному законодавстві відсутній.

Конструктивною ознакою складу в ряді випадків є і підлягає встановленню *мета правопорушення*. Кваліфікуюче значення вона має у ст. 42-2 (заготівля, переробка з метою збуту або збут продуктів харчування чи іншої продукції), ст. 103-1 (самовільне використання з корисливою метою електричної та теплової енергії без приладів обліку (якщо використання приладів обліку обов'язкове) або внаслідок умисного пошкодження приладів обліку чи у будь-який інший спосіб), ст. 160-2 (незаконна торгівельна діяльність, тобто здійснення угод купівлі-продажу товарів чи інших предметів з ухиленням від реєстрації в установленому порядку з метою одержання неконтрольованого державою прибутку).

Отже, склад адміністративного проступку — це логічна конструкція, правове поняття про проступок. Як і будь-яке поняття, воно відображає лише істотні ознаки реальних явищ, тобто конкретних протиправних діянь. Логічна конструкція складу проступку закріплюється у праві та стає правовою категорією, обов'язковою і такою, що забезпечується примусовою силою держави. Перелік ознак, закріплених у складі проступку, є достатньою та необхідною умовою для кваліфікації діяння. Це означає, що діяння тільки тоді визнається адміністративним проступком, коли воно містить всі ознаки складу останнього, відсутність хоча б однієї з них означає відсутність складу взагалі. З іншого боку, для кваліфікації діяння як адміністративного проступку достатньо, коли в ньому мають місце всі ознаки, що входять до його складу, інші ознаки на кваліфікацію не впливають.

Список використаної літератури:

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Введений в дію Постановою Верховної Ради Української РСР від 07.12.1984 // ВВР УРСР — 1984. — Додаток до № 51. — Ст. 1122.
2. Колпаков В.К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): Навч. посіб. — К., 2008.
3. Кодекс законів про працю України: Закон України від 10 грудня 1971 р. № 322-VIII // ВВР УРСР. — 1971.
4. Коломоєць Т.О. Адміністративна відповідальність: Навч. посіб. — К., 2011.

Надійшла до редакції 18.05.2012

